

CONSIDERAȚII GENERALE ASUPRA CONȚINUTULUI PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT DIN PERSPECTIVA STIMULĂRII CREATIVITĂȚII COPILULUI DE VÂRSTĂ PREȘCOLARĂ

Elena DĂNESCU

Universitatea din Pitești, România

The exigency of contemporary life and the need to face the complex problems and changes in different sectors of activity have turned the problem of creativity and its development into a priority. Under these circumstances, the cultivation of individual and group creativity represents a major desideratum of education, generally, and of pre-school education, especially.

Creativity, as a psychic activity in the structure of psychic phenomena, does not appear only on the highest stages of ontogenesis, but, in specific forms, it is developed since early childhood. Taking into account the maximum receptivity of pre-school age, which obliges to preoccupations for an early formative process, we estimate that, within the educational process in kindergarten, stimulating child's activity holds a special place.

Creația ca activitate psihică în structura fenomenelor psihice nu apare doar pe treptele înalte ale ontogenezei, ci, în forme specifice, se manifestă din copilărie. Încă din preșcolaritate, dacă nu chiar mai devreme, se poate vorbi de *creativitate potențială*, care face posibilă creația ca activitate psihică, dar desăvârșirea ei depinde de acțiunea experiențială din primele vârste ale copilului. Având în vedere receptivitatea maximă a vârstei preșcolare, care obligă la preocupări pentru un proces formativ timpuriu, considerăm că în cadrul procesului educativ din grădiniță stimularea creativității deține un loc deosebit. În acest sens, valorificarea diferitelor conținuturi ale procesului instructiv-educativ din grădiniță în cadrul unor modele pedagogice concrete este foarte utilă.

Elaborarea unor modele pedagogice de stimulare a creativității copilului preșcolar necesită cunoașterea și respectarea unor elemente cu care operează didactica învățământului preșcolar în această privință.

Definit în termeni generali, *conținutul învățământului* are înțelesuri care vizează substratul filozofic incontestabil al procesului didactic, proces reductibil la *transmiterea și însușirea cunoștințelor, priceperilor, deprinderilor și atitudinilor* sau, mai pe scurt, a *cunoștințelor și capacităților*. Cu aceste noțiuni operează frecvent atât didactica generală, cât și didactica învățământului preșcolar.

Cunoștințele reprezintă rezultatul reflectării realității obiective în conștiința oamenilor și desemnează capacitatea acestora de a ști, a înțelege ceea ce ar exista în natură și societate. În funcție de nivelul la care se ridică și se implică procesele psihice de reflectare a realității obiective, se pot distinge două categorii de cunoștințe: *cunoștințe empirice și cunoștințe științifice*.

Cunoștințele empirice rezultă din contactul direct al omului cu obiectele și fenomenele lumii înconjurătoare; ele sunt expresia propriei experiențe de cunoaștere și umanizare. Din aceste motive, ele poartă multă încărcătură intuitivă și domină copilăria timpurie.

Cunoștințele științifice se dobândesc în activitatea de tip școlar, prin eșalonarea lor prealabilă în programe de instruire și prin folosirea adecvată a modalităților de lucru. Ele se învață, se formează treptat, gradual, se aprofundează prin confruntarea cu practica. La fiecare nivel de instruire există posibilitatea de a adânci cunoașterea, de a depăși limitele empirismului, de a-l face pe copil să pună ordine în cunoștințele lui primare și să se ridice la abstracții, la noțiuni cu grad mare de generalitate. Acest demers al lărgirii și aprofundării cunoștințelor e specific și învățământului preșcolar.

Priceperile sunt capacități psihofizice care constau în aplicarea în practică, în mod conștient și activ, a cunoștințelor dobândite. Ele se formează prin exerciții repetate, îndelungate și câștigă mult sub aspect valoric atunci când se sprijină pe cunoștințe bine asimilate.

Deprinderile sunt comportamente automatizate ale activității și se elaborează prin exerciții. Numeroase deprinderi se formează în procesul conviețuirii sociale și al cunoașterii empirice. În activitatea de învățare, însă, anumite deprinderi, de comunicare, desen, scris-citit, calcul fac obiectul instruirii sistematice.

Atitudinile sunt, în opinia lui P. Popescu-Neveanu, modalități relativ constante de raportare a omului față de anumite laturi ale vieții sociale și față de propria persoană. Ca și cunoștințele, priceperile și deprinderile,

atitudinile se formează în timpul vieții, în procesul conviețuirii și în procesul cunoașterii empirice și științifice. Ele au un rol reglator în procesul cunoașterii, stimulează evoluția acestuia, îl susțin și îl fac deosebit de activ. Din aceste considerente, *atitudinea*, ca problemă de conținut a procesului de învățământ nu poate lipsi din sfera preocupărilor acestuia. În învățământul preșcolar, atitudinea îmbracă forme de manifestare foarte diferite. Explicația rezidă în marea receptivitate a copiilor de această vârstă față de tot ceea ce îi înconjoară, în tendința lor de a imita comportamentul (inclusiv atitudinile) celor mari și în manifestarea spiritului viu al gândirii creative.

Demersul de stimulare a creativității individuale presupune orientarea lui spre dobândirea unor *cunoștințe* specifice domeniului în care dorim să dezvoltăm creativitatea, pe formarea unor *priceperi și deprinderi* de exprimare creativă în acest domeniu, pe stimularea și cristalizarea unor *atitudini* favorabile creativității (motivație pentru cunoaștere, inițiativă, autonomie, curiozitate, spirit explorativ, încredere în forțele proprii, imagine de sine pozitivă).

În contextul actual al schimbărilor produse de reforma în domeniul învățământului, conceptul de conținut al învățământului este asimilat de către noul concept de *curriculum*.

În *accepțiunea sa restrânsă*, conceptul de curriculum desemnează ansamblul documentelor școlare care fac referire la conținutul activităților de predare-învățare.

În *accepțiunea largă*, procesuală, conceptul de curriculum introduce o nouă viziune a procesului didactic. Utilizat în acest înțeles, termenul de *curriculum* desemnează ansamblul proceselor educative și al experiențelor de învățare prin care trece elevul pe durata parcursului său școlar. De aici, corect este a se vorbi despre o nouă didactică, una mult mai dinamică și mai bine adaptată trebuințelor elevilor, și - în cazul unei didactici preșcolare - mai bine adaptată trebuințelor copiilor. Nu întâmplător s-a spus că, având acest înțeles, conceptul de curriculum devine echivalent cu cel de didactică. Dintr-o asemenea perspectivă se vorbește despre abordarea predării-învățării într-o *viziune curiculară* ori despre o *dezvoltare curiculară* a procesului didactic.

În linii generale, o asemenea viziune presupune luarea în considerare în orice moment al desfășurării demersului educativ:

- a modului în care procesul didactic este influențat de componentele sale esențiale (modalitățile de precizare a *obiectivelor*, selecția și organizarea *conținuturilor*, alegerea și folosirea *metodelor didactice*, a formelor de *evaluare*);
- a modului de stabilire a interdependențelor între aceste componente.

Viziunea curiculară se regăsește și în modul în care a fost regândită periodizarea școlarității, structurată acum pe *cicluri curiculare*. Acestea grupează mai mulți ani de studiu, uneori chiar de niveluri școlare diferite (de exemplu preșcolari și școlari), în virtutea unor obiective comune. În România învățământul *obligatoriu* cuprinde următoarele *cicluri curiculare*:

1. Ciclul *achiziții fundamentale* cuprinde: grupa pregătitoare, clasa I, clasa a II-a;
2. Ciclul *dezvoltare* cuprinde: clasa a III-a, clasa a IV-a, clasa a V-a și clasa a VI-a;
3. Ciclul *observare și orientare* cuprinde: clasa a VII-a, clasa a VIII-a, clasa a IX-a.

După cum se poate observa, *anul pregătitor* capătă o nouă semnificație. El este considerat ca o perioadă în care copilul este familiarizat cu cerințele de tip școlar fără a fi, deocamdată, integrat în mediul școlar. Datorită importanței pe care o dobândește în ansamblul acțiunilor de integrare a copilului în instituția școlară, *anul pregătitor* a căpătat caracter *obligatoriu* în învățământul românesc. Se recunoaște în acest fel, o dată în plus, rolul ce revine învățământului preșcolar în ansamblul pregătirii generale a copilului pentru școală și pentru viață. Conținuturile de învățat au fost și ele regândite într-o manieră care pune accent pe valoarea interdependențelor, a interdisciplinarității.

Curriculum Național pentru învățământul obligatoriu propune, în acest fel, șapte *arii curiculare*, după cum urmează:

- *limbă și comunicare*;
- *matematică și științe ale naturii*;
- *om și societate*;
- *arte*;
- *educație fizică și sport*;
- *tehnologii*;
- *consiliere și orientare*.

Ariile curiculare oferă o viziune multidisciplinară și interdisciplinară asupra disciplinelor de studiu, ele fiind elaborate în conformitate cu anumite principii de ordin logic, psihologic și pedagogic. Această structurare

a domeniilor de interes pentru procesul formării și dezvoltării personalității copilului se regăsește, de asemenea, în învățământul preșcolar, fiind adaptat, desigur, modului în care pot fi formulate sarcinile de învățare pentru copiii de vârstă preșcolară.

Aria curiculară *Arte* posedă, desigur, cea mai extinsă paletă de posibilități pentru a-i atrage pe copiii/elevii în scopul formării unor competențe creative. Transferul acestor competențe se concretizează prin multe concepte operaționale – artele având aplicabilitate vastă, oferind satisfacții estetice, materiale, intelectuale-imediate, dar și de perspectivă.

Ca și în învățământul școlar, în învățământul preșcolar se operează cu *conținuturi comune/obligatorii* (*core curriculum* sau *trunchi comun*), corespunzător numărului minim de ore în cadrul fiecărei arii curriculare, dar și cu *conținuturi opționale* constând în activități, proiecte, module care propun o ofertă diferită de ceea ce a fost stabilit în mod programatic.

În felul acesta, învățământul preșcolar poate fi considerat ca fiind integrat în acțiunea globală de reformare a sistemului educațional declanșată în România, dovedindu-se - în privința modalităților de programare (selectare) a conținuturilor - suficient de receptiv la promovarea unor valori precum creativitatea.

Conținutul învățământului preșcolar se obiectivează în cele două documente oficiale: *Planul de învățământ* și *Programa activităților instructiv-educative*.

Planul de învățământ este un document oficial, obligatoriu la nivel național, aprobat prin ordin al ministrului, care cuprinde categoriile de activități didactice, succesiunea acestora și numărul de ore săptămânal și anual.

Programa activităților instructiv-educative în grădinița de copii este un document oficial care cuprinde obiectivele cadru și de referință ale activităților didactice din grădiniță și exemple de comportamente de învățare, ce vor fi realizate în cadrul activităților. Actuala programă pentru învățământul preșcolar lasă deplină libertate cadrelor didactice de a opera creativ în selectarea și organizarea pedagogică a conținuturilor pentru fiecare categorie de activitate, în funcție de interesele copiilor la un moment dat, de starea lor de oboseală ori în conformitate cu intervenția altor factori semnificativi pentru devenirea umană.

Sarcinile educației preșcolare, sub aspectul conținuturilor de învățat sunt distribuite pe două niveluri de vârstă:

- nivelul de vârstă 3-5 ani – consacrat optimizării procesului de socializare a copilului;
- nivelul de vârstă 5-7 ani – consacrat pregătirii pentru școală a copilului.

Forma convențională care desemnează *conținutul* învățământului preșcolar este cea de *categorie de activitate*. Înțelesul noțiunii poate fi analog cu cel de *obiect de învățământ*.

În România, *Planul de învățământ* pentru nivelul preșcolar prevede următoarele categorii de activități, pentru cele două niveluri de vârstă:

Plan de învățământ

Nivel preșcolar - grădinițe cu program normal

Nr. crt.	Categoria de activitate	Nivel I 3-5 ani nr. de activități proapse	Nivel II 5-6 ani nr. de activități proapse
I.	Activități comune	7	10
A.	Activități de educare a limbajului	1	2
A.	Activități matematice	1	2
B.	Cunoașterea mediului	1	2
A.	Educație pentru societate	1	1
B.	Activități practice și elemente de activitate casnică	1	1
A.	Educație muzicală	1	1
B.	Educație plastică	1	1
A.	Educație fizică	1	1
II.	Activități alese, jocuri și alte activități desfășurate cu copiii	17	14
III.	Extinderi	0-1	1-2
IV.	Activități opționale	0-1	1-2
	Nr. minim de activități/săptămână	24	26
	Nr. maxim de activități/săptămână	25	28

Stimularea creativității copiilor de vârsta preșcolară poate fi realizată prin antrenarea lor în toate tipurile de activități (*activități comune, jocuri și activități alese, extinderi, activități opționale*), abordând diverse categorii de conținuturi.

Activitățile comune din grădiniță se desfășoară fie cu întreaga grupă de copii, fie pe grupuri mici și sunt activități: *de educare a limbajului, matematice, de cunoaștere a mediului, de educație pentru societate, practice, muzicale, de educație plastică, de educație fizică*. Prin conținuturile pe care le vehiculează, aceste activități au numeroase valențe în planul activării și dezvoltării potențialului creativ al copilului, satisfac și dezvoltă curiozitatea copilului, nevoia lui de investigație, de explicație și de creație.

Bibliografie:

1. Dima S. (coord). Copilăria – fundament al personalității. Cunoaștere–explorare–educare. - București: editată de Revista Învățământul Preșcolar, 1997.
2. Ezechil L., Păiși M. Laborator preșcolar. Ghid metodologic. - București: Ed. V&I Integral, 2001.
3. Gârboveanu M., Negoescu V., Nicola Gr., Onofrei A., Roco M., Surdu A. Stimularea creativității elevilor în procesul de învățământ. - București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1981.
4. Matei N.C. Educarea capacităților creatoare în procesul de învățământ. - București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1982.
5. Niculescu R.M. Pedagogie preșcolară. Sinteze. - București: Ed. Pro Humanitate, 1999.
6. Popescu E. (coord.). Pedagogie preșcolară. Didactica. Manual pentru școli normale. - București: Ed. Didactică și Pedagogică, R. A., 1998.
7. Popescu-Neveanu P. Curs de psihologie generală. - București: Tipografia Universității, vol.1, 1977.
8. Preda V., Dumitrana M. (coord.). Programa activităților instructiv-educative în grădinița de copii și Regulamentul învățământului preșcolar. - București: Ed.V&I Integral, 2000.

Prezentat la 15.11.2007